

การมีส่วนร่วมของประชาชน ตามกฎหมายว่าด้วยการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม

นางสาวสลิตดา โลภัตถกร

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชานิติศาสตร์

คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2548

ISBN 974-17-6954-7

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

PEOPLE PARTICIPATION IN LAND REFORM LAW

Miss Salitta Lokattakorn

**A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Laws Program in Laws**

Faculty of Law

Chulalongkorn University

Academic Year 2005

ISBN 974-17-6954-7

สลิตดา โลกัตถกร : การมีส่วนร่วมของประชาชนตามกฎหมายว่าด้วยการปฏิรูปที่ดิน
เพื่อเกษตรกรรม. (PEOPLE PARTICIPATION IN LAND REFORM LAW)
อ.ที่ปรึกษา : ผศ. อิทธิพล ศรีเสาวลักษณ์, 174 หน้า. ISBN 974-17-6954-7

ประเทศไทยเป็นประเทศแห่งสังคมเกษตรกรรม การเกษตรมีความสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศ ปัจจัยที่มีความสำคัญต่อการเกษตรคือที่ดิน แต่เนื่องจากที่ดินมีอยู่อย่างจำกัด ในขณะที่จำนวนประชากรมีเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ส่งผลให้เกิดปัญหาการขาดแคลนที่ดินทำกิน กล่าวคือ เกษตรกรไม่มีที่ดินทำกิน หรือมีแต่ไม่เพียงพอต่อการครองชีพ รัฐจึงได้นำวิธีการปฏิรูปที่ดินมาใช้เป็นมาตรการเพื่อการแก้ไขปัญหาดังกล่าว โดยผ่านทางสำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม (ส.ป.ก.) อันเป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบในการดำเนินการปรับปรุงเกี่ยวกับสิทธิและการถือครองที่ดิน การจัดที่อยู่อาศัยในที่ดิน การเวนคืนที่ดิน เพื่อนำมาซึ่งการจัดให้แก่เกษตรกร แต่ผลจากการดำเนินการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมที่ผ่านมา ยังไม่สามารถตอบสนองความต้องการของเกษตรกรได้อย่างมีประสิทธิภาพเท่าที่ควร เนื่องจากปัญหาในขั้นตอนการดำเนินงานในหลายๆ ด้าน

จากการศึกษาพบว่า การให้ประชาชนเข้ามามีส่วนในการดำเนินงานปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมเป็นการลดอุปสรรคในการดำเนินงานอย่างหนึ่ง ส่งผลให้การปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมดำเนินการได้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ จึงสมควรให้มีการแก้ไขปรับปรุงกฎหมายว่าด้วยการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมในส่วนของ คณะกรรมการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม (คปก.) และคณะกรรมการปฏิรูปที่ดินจังหวัด (คปจ.) ให้มีสัดส่วนระหว่างผู้แทนจากภาครัฐและภาคเอกชนในสัดส่วนที่ใกล้เคียงกัน มีการเพิ่มอำนาจหน้าที่ของ คปก. และคปจ. ในการส่งเสริมสนับสนุนให้เกษตรกรหรือองค์กรชุมชนมีส่วนร่วมในขั้นตอนการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม ไม่ว่าจะเป็นขั้นตอนการจัดหาที่ดิน การจัดที่ดิน การควบคุมสิทธิและการพัฒนา

สาขาวิชา.....นิติศาสตร์..... ลายมือชื่อนิสิต..... สลิตดา โลกัตถกร.....
ปีการศึกษา..... 2548..... ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา.....

4586117634 : MAJOR LAWS

KEY WORD: PEOPLE'S PARTICIPATION, LAND REFORM LAW

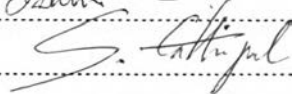
SALITTA LOKATTAKORN : PEOPLE'S PARTICIPATION IN LAND REFORM LAW. THESIS ADVISOR : ASSISTANT PROFESSOR EATHIPOL SRISAWALUCK, 174 pp. ISBN: 974-17-6954-7.

Thailand is an agricultural country which is important to the economy systems. Land is the key element of agriculture. The limited of the land while increasing of population causes the problem of land inadequate for agriculture. In the other words, the farmers don't have enough land for farming. Therefore, the government applies land reform as a measure to solve the above mentioned problems. The Agricultural Land Reform Office (A.L.R.O.) is a government office which responsible for property rights adjustment and land allocation for agriculture and resident of the farmers, and expropriates the land to distribute to the farmers. Nevertheless, the former proceed of land reform are still have many problems from the process of the Act.

From the research, one of the methods to decrease obstacle and trouble of procedures is people's participation in the land reform program. This method should effect the management of land reform to be faster and more effective. Therefore, an improvement of the laws regarding the land reform in part of the proportion between representatives of government sectors and private sectors in the Board of Agricultural Land Reform and the Board of Province Land Reform to be more equally uniformly. Moreover, adding authorities and powers to the Board of Agricultural Land Reform and the Board of Province Land Reform in order to promote and support farmers or private organizations to participate in procedures of the land reform. The procedure includes obtaining of the land, distribution of the land, controlling of rights, and developing of the process.

Field of study LAWS

Student's signature

Academic year 2005

Advisor's signature

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้เสร็จสมบูรณ์ได้ด้วยความช่วยเหลือ คำแนะนำ ความร่วมมือ และกำลังใจจากบุคคลหลายท่าน ซึ่งผู้เขียนรู้สึกสำนึกในพระคุณและขอขอบพระคุณทุกท่านเป็นอย่างยิ่งสำหรับความช่วยเหลือต่างๆ ที่ผู้เขียนได้รับมา ณ โอกาสนี้

ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณ ศาสตราจารย์ไชยยศ เหมะรัชตะ ที่ให้ความเมตตาโดยสละเวลาอันมีค่ารับเป็นประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ และให้คำแนะนำในการจัดทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้

ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์อิทธิพล ศรีเสาวลักษณ์ ที่ให้ความกรุณารับเป็นอาจารย์ที่ปรึกษา โดยตลอดการจัดทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ผู้เขียนได้รับความเมตตา คำแนะนำอันมีประโยชน์ ตลอดจนกำลังใจ และความเป็นกันเองเป็นอย่างมาก จึงทำให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สามารถสำเร็จสมบูรณ์ขึ้นได้

ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.เกรียงไกร เจริญธนาวัฒน์ อาจารย์ไพโรจน์ โลกนิยม และอาจารย์สรเสริญ อัจจุตมานัส ที่รับเป็นกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ และกรุณาให้คำแนะนำทางวิชาการอันเป็นประโยชน์ในการปรับปรุงวิทยานิพนธ์ฉบับนี้

ผู้เขียนขอขอบคุณเจ้าหน้าที่ห้องสมุด เจ้าหน้าที่สำนักงานหลักสูตรนิเทศศาสตร์ มหาบัณฑิต คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ที่ช่วยอำนวยความสะดวกแก่ผู้เขียนมาโดยตลอด ขอขอบคุณเพื่อนๆ สำหรับความช่วยเหลือและกำลังใจที่มีให้แก่ผู้เขียนตลอดมา

ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณ คุณพ่อและคุณแม่ สำหรับความรัก กำลังใจ และการสนับสนุนด้านการศึกษาก่อผู้เขียนตลอดมา

สุดท้ายนี้ หากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ มีคุณประโยชน์ทางวิชาการประการใด ผู้เขียนขออุทิศคุณความดีให้แก่ บิดา มารดา และอาจารย์ทุกท่านของผู้เขียน ซึ่งหากไม่มีท่านเหล่านี้คงจะไม่มีผู้เขียนในวันนี้ แต่หากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีข้อผิดพลาดประการใด ผู้เขียนขออนุมัติขออภัยไว้แต่เพียงผู้เดียวและขออภัยมา ณ โอกาสนี้

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
บทที่ 1 บทนำ.....	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
1.2 วัตถุประสงค์	6
1.3 ขอบเขตของการวิจัย	6
1.4 สมมติฐานของการวิจัย	6
1.5 วิธีการวิจัย.....	6
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	7
บทที่ 2 ทฤษฎีแนวความคิดและหลักในการมีส่วนร่วมของประชาชน.....	8
2.1 ทฤษฎีและหลักในการมีส่วนร่วมของประชาชน.....	8
2.1.1 ทฤษฎีและหลักทั่วไปที่เกี่ยวข้องในการมีส่วนร่วมของประชาชน.....	8
2.1.1.1 ทฤษฎีสัญญาประชาคม	8
2.1.1.2 ทฤษฎีว่าด้วยอำนาจอธิปไตยเป็นของประชาชน	10
2.1.1.3 หลักกฎหมายว่าด้วยสิทธิเสรีภาพ	11
2.1.2 ทฤษฎีและหลักที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการ สิ่งแวดล้อม.....	12
2.1.2.1 ทฤษฎีสิทธิในสิ่งแวดล้อม.....	12
2.1.2.2 แนวความคิดในการพัฒนาอย่างยั่งยืน.....	13
2.1.2.3 แนวความคิดในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการ สิ่งแวดล้อม.....	14
2.1.2.4 สิทธิในการพัฒนา.....	15
2.2 หลักการของระบอบประชาธิปไตยในการมีส่วนร่วมของประชาชนตาม รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540.....	16
2.2.1 หลักการพื้นฐานของรัฐธรรมนูญในระบอบการปกครองประชาธิปไตย.....	16
2.2.1.1 หลักการแบ่งแยกอำนาจ.....	16
2.2.1.2 หลักการปกครองระบอบประชาธิปไตยทางผู้แทน.....	17
2.2.2 ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม.....	18

2.2.2.1 ความหมายของประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม.....	18
2.2.2.2 วัตถุประสงค์ของการให้ประชาชนมีส่วนร่วมในระบอบการปกครอง ประชาธิปไตย.....	22
2.2.3 การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อมตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540.....	23
2.2.3.1 ธรรมเนียมปฏิบัติกับการมีส่วนร่วม.....	23
2.2.3.2 การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อมตามรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน.....	25
2.2.3.3 แนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐที่มีส่วนสนับสนุนการมีส่วนร่วมของ ประชาชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.....	30
2.2.3.4 การกระจายอำนาจบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ไปสู่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น.....	30
2.2.4 ระดับชั้นและเครื่องมือของระบบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม.....	31
2.2.4.1 ระดับชั้นการมีส่วนร่วมของประชาชน.....	31
2.2.4.2 เครื่องมือของการมีส่วนร่วมของประชาชน.....	37
2.2.5 ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อประสิทธิผลในการมีส่วนร่วมของประชาชน.....	45
2.2.5.1 ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยที่มีผลต่อความพึงพอใจและการมีส่วนร่วม ของประชาชน.....	45
2.2.5.2 ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน.....	47
2.3 การมีส่วนร่วมของประชาชนในการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม.....	50
2.3.1 กฎหมาย ระเบียบ และหลักเกณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการปฏิรูปที่ดิน เพื่อเกษตรกรรม.....	50
2.3.1.1 ขั้นตอนการได้มาซึ่งที่ดินเพื่อการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม.....	50
2.3.1.2 ขั้นตอนการจัดที่ดินเพื่อการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม.....	52
2.3.1.3 ขั้นตอนการควบคุมที่ดินเพื่อการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม.....	54
2.3.2 การมีส่วนร่วมของประชาชนตามพระราชบัญญัติการปฏิรูปที่ดินเพื่อ เกษตรกรรม.....	56
2.3.2.1 คณะกรรมการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม.....	56
2.3.2.2 คณะกรรมการปฏิรูปที่ดินจังหวัด.....	58
2.3.3 ความพยายามในการแก้ไขกฎหมายปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม.....	60
2.3.3.1 สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม.....	60
2.3.3.2 สมาคมสิทธิเสรีภาพของประชาชน.....	61

บทที่ 3 การปฏิรูปที่ดินในต่างประเทศ.....	63
3.1 การปฏิรูปที่ดินในไต้หวัน.....	63
3.1.1 การเตรียมการเพื่อการปฏิรูปที่ดิน.....	64
3.1.1.1 การสำรวจที่ดิน.....	64
3.1.1.2 การทำทะเบียนที่ดิน.....	65
3.1.1.3 การสำรวจการใช้ที่ดิน.....	65
3.1.1.4 การแบ่งประเภทเจ้าของที่ดิน.....	65
3.1.2 ขั้นตอนการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม.....	66
3.1.2.1 ขั้นตอนการลดค่าเช่าที่ดินเพื่อการเพาะปลูกตาม The Farm Rent Reduction to 37.5% act 1951.....	66
3.1.2.2 โครงการการขายที่ดินของรัฐให้แก่เกษตรกรตาม Regulation Governing the Sale of Public Farm Lands to Establish Owner- Farmer in Taiwan Province 1951.....	68
3.1.2.3 โครงการนำที่ดินสู่ผู้เพาะปลูก.....	70
3.1.3 การใช้ประโยชน์ในที่ดินและข้อกำหนดตามกฎหมาย.....	72
3.1.3.1 การใช้ประโยชน์ในที่ดิน.....	72
3.1.3.2 ข้อกำหนดตามกฎหมายที่ดิน.....	72
3.1.3.3 ข้อกำหนดการใช้ที่ดินตามกฎหมายผังเมือง.....	75
3.1.4 ผลของโครงการนำที่ดินสู่ผู้เพาะปลูก.....	76
3.1.4.1 ทางเศรษฐกิจ.....	76
3.1.4.2 ทางสังคม.....	76
3.1.4.3 ผลทางการเมือง.....	76
3.2 การปฏิรูปที่ดินในญี่ปุ่น.....	78
3.2.1 วิวัฒนาการปฏิรูปที่ดินในญี่ปุ่น.....	78
3.2.1.1 การปฏิรูปที่ดินสมัยเมจิ.....	78
3.2.1.2 การปฏิรูปที่ดินในช่วงสมัยของสงครามโลกครั้งที่สอง.....	80
3.2.2 กฎหมายที่สำคัญที่เกี่ยวข้องกับการปฏิรูปที่ดินของประเทศญี่ปุ่น.....	82
3.2.2.1 กฎหมายมาตรการพิเศษเพื่อให้เกษตรกรเป็นเจ้าของที่ดิน ค.ศ. 1946...	82
3.2.2.2 กฎหมายปรับปรุงที่ดินเกษตรกรรม ค.ศ. 1949.....	84
3.2.2.3 กฎหมายเกี่ยวกับการพัฒนาที่ดิน.....	85
3.2.2.4 การควบคุมการใช้ประโยชน์ตามกฎหมายที่ดินเพื่อเกษตรกรรม ค.ศ. 1952.....	85

3.2.2.5 กฎหมายกำหนดแผนการใช้ที่ดินแห่งชาติ ค.ศ. 1974.....	88
3.2.2.6 กฎหมายผังเมือง ค.ศ. 1974.....	88
3.2.2.7 กฎหมายการบังคับใช้กรอบการจัดการเกษตรกรรม ค.ศ. 1993.....	88
3.2.3 ผลของการปฏิรูปที่ดิน.....	89
3.3 การปฏิรูปที่ดินในฟิลิปปินส์.....	90
3.3.1 การดำเนินการปฏิรูปที่ดินสมัยแรกจนถึงก่อนมีการประกาศใช้กฎอัยการศึก.....	90
3.3.1.1 สมัยสเปนเข้าครอบครอง.....	90
3.3.1.2 สมัยประธานาธิบดี รามอน แมค ซาไซ.....	92
3.3.1.3 สมัยประธานาธิบดี มาคาปากัล – สมัยประธานาธิบดีมาร์กอส.....	93
3.3.2 การดำเนินการปฏิรูปที่ดินภายหลังจากมีการประกาศใช้ัยการศึก.....	94
3.3.2.1 กฎฎีกาประธานาธิบดีฉบับที่ 27.....	95
3.3.2.2 กระทรวงการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม.....	96
3.3.2.3 ธนาคารที่ดิน.....	96
3.3.2.4 การประกันภาวะการถือครองที่ดิน.....	97
3.3.2.5 การประกันภาวะการถือครองที่ดินเพื่อพืชไร่อื่นๆ.....	97
3.3.2.6 การประกันภาวะการถือครองที่ดินเพื่อส่งเสริมการเพิ่มผลผลิตทาง การเกษตร.....	98
บทที่ 4 การปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมในประเทศไทย.....	100
4.1 ความเป็นมาในการถือครองที่ดินและการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมในประเทศไทย.....	100
4.1.1 ความเป็นมาในการถือครองที่ดินในประเทศไทย.....	100
4.1.1.1 สมัยกรุงสุโขทัย.....	100
4.1.1.2 สมัยกรุงศรีอยุธยา.....	101
4.1.1.3 สมัยกรุงรัตนโกสินทร์.....	102
4.1.2 ความเป็นมาของกฎหมายปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม.....	107
4.1.2.1 ช่วงแนวคิดริเริ่มในการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม.....	107
4.1.2.2 ช่วงการเคลื่อนไหวเรียกร้องกฎหมายปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม.....	110
4.1.2.3 ช่วงการเกิดกฎหมายปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมในประเทศไทย.....	112
4.1.3 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยกับการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม.....	113
4.1.3.1 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยก่อนพุทธศักราช 2540 กับการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม.....	113

4.1.3.2 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2540กับการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม.....	115
4.2 สาเหตุและแนวความคิดในการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมในประเทศไทย.....	115
4.2.1 สาเหตุแห่งการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม.....	116
4.2.1.1 ปัญหาโครงสร้างการเกษตรในประเทศไทยที่กำลังพัฒนา.....	116
4.2.1.2 ปัญหาที่มีอิทธิพลต่อการเกิดปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมในประเทศไทย....	117
4.2.2 แนวความคิดและหลักการในการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม.....	118
4.2.2.1 แนวความคิดในการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม.....	118
4.2.2.2 หลักการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม.....	120
4.2.3 ความหมายและวัตถุประสงค์ในการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม.....	125
4.2.3.1 ความหมายของการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม.....	125
4.2.3.2 วัตถุประสงค์ในการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม.....	127
4.3 กระบวนการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม.....	128
4.3.1 องค์การที่มีหน้าที่ดำเนินงานเพื่อการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม.....	128
4.3.1.1 คณะกรรมการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม.....	128
4.3.1.2 คณะกรรมการปฏิรูปที่ดินจังหวัด.....	130
4.3.1.3 สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม.....	131
4.3.1.4 กองทุนการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม.....	131
4.3.2 ขั้นตอนการดำเนินงานตามพระราชบัญญัติการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม..	132
4.3.2.1 ขั้นตอนการจัดหาที่ดิน.....	132
4.3.2.2 ขั้นตอนการจัดที่ดิน.....	135
4.3.2.3 การควบคุมสิทธิในที่ดิน.....	138
4.3.2.4 การพัฒนา.....	140
4.4 ผลการดำเนินงานปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.....	141
4.4.1 การดำเนินงานปฏิรูปที่ดินในช่วงแผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2525 – พ.ศ. 2529).....	142
4.4.2 การดำเนินงานปฏิรูปที่ดินในช่วงแผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 6 (พ.ศ. 2530 – พ.ศ. 2534).....	142
4.4.3 การดำเนินงานปฏิรูปที่ดินในช่วงแผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2535 – พ.ศ. 2539).....	143

4.4.4 การดำเนินงานปฏิรูปที่ดินในช่วงแผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคม แห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540 – พ.ศ. 2544).....	144
4.4.5 การดำเนินงานปฏิรูปที่ดินในช่วงแผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคม แห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545 – พ.ศ. 2549).....	145
4.5 ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นจากกระบวนการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม.....	146
4.5.1 ปัญหาที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงาน.....	146
4.5.1.1 ปัญหาในขั้นตอนการจัดหาที่ดิน.....	146
4.5.1.2 ปัญหาในขั้นตอนการจัดที่ดิน.....	147
4.5.1.3 ปัญหาในการควบคุมสิทธิในที่ดิน.....	147
4.5.1.4 ปัญหาในการพัฒนา.....	147
4.5.2 ปัญหาในด้านอื่นๆ.....	148
4.5.3 ปัญหาในข้อกฎหมาย.....	148
4.6 ข้อเสนอการแก้ไขปัญหาในการดำเนินการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมโดยการ ให้ประชาชนมีส่วนร่วม.....	149
4.6.1 รูปแบบและระดับของการมีส่วนร่วมที่เหมาะสมในการปฏิรูปที่ดิน เพื่อเกษตรกรรม.....	149
4.6.1.1 การมีส่วนร่วมในขั้นตอนการการจัดหาที่ดิน.....	149
4.6.1.2 การมีส่วนร่วมในขั้นตอนการจัดที่ดิน.....	150
4.6.1.3 การมีส่วนร่วมในขั้นตอนการควบคุมสิทธิ.....	150
4.6.1.4 การมีส่วนร่วมในขั้นตอนการพัฒนา.....	151
4.6.2 การมีส่วนร่วมของประชาชนในด้านอื่นๆ.....	151
4.6.3 การส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม.....	152
บทที่ 5 บทสรุปและข้อเสนอแนะ.....	153
5.1 บทสรุป.....	153
5.2 ข้อเสนอแนะ.....	155
รายการอ้างอิง.....	164
ภาคผนวก.....	170
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์.....	174